

kommende EU-autorisationssystem, når der findes egnede testmetoder og kriterier er blevet etableret. Autorisationssystemet vil indebære, at de mest problematiske stoffer automatisk bliver forbudt, medmindre myndighederne giver tilladelse til særlig anvendelse. Egnede testmetoder er endvidere en forudsætning for, at klassificeringskriterier kan udvikles og mærkning i henhold til EU-lovgivning kan gennemføres.

Et *mindretal* i udvalget (S, SF, RV og EL) anfører, at Danmarks Miljøundersøgelser har påvist tvekönnethed hos 10 danske arter af havsnegle. Unaturlige kønsændringer i snegle i danske havne er nu reglen snarere end undtagelsen.

Også hos fisk er der kønsforstyrrelser. En nylig offentliggjort undersøgelse fra Østjylland viste, at op til 26 pct. af skallerne i forskellige spildevandsbelastede vandløb havde tvekönnede træk. Disse tal bekræftes af forskning fra resten af verden. Fra de arktiske egne indløber der f.eks. rapporter om stadig flere sterile isbjørne som følge af tvekönnethed.

Forskningen tyder på, at danske mænds sædkvalitet er faldet med ca. 50 pct. i løbet af de sidste 50 år. Undersøgelser af danske rekrutter viser, at næsten halvdelen har så dårlig sædkvalitet, at de vil have problemer med at få børn. Tilfældene af testikelkræft i Europa er steget de sidste årtier. Deformede kønsorganer hos drenge forekommer hyppigere og hyppigere. De sidste 10 år har der været en støt stigning i tilfælde af brystkræft i Europa.

Ingen ved med sikkerhed, hvad disse forstyrrelser skyldes. Meget peger imidlertid i retning af, at der er tale om påvirkninger fra hormonforstyrrende stoffer.

Hormonforstyrrende stoffer er en samlebetegnelse for en gruppe kemikalier – kommercielt fremstillede som naturlige – der kan forstyrre menneskers og dyrs hormonfunktioner. Vore hormonsystemer forstyrres således af fremmede stoffer, som ligner vore egne hormoner. Det drejer sig blandt andet om østrogenlignende stoffer, som kan fremme en feminisering af både mennesker og dyr eller f.eks. accelerere udviklingen af kræftceller i brystet. Andre stoffer ligner det mandlige hormon testosteron og bidrager til en maskulinisering. Disse hormonlignende stoffer

fremmer altså en naturlig proces – blot i det forkerte køn. Hanner får feminine træk og omvendt. Senest er forskerne blevet opmærksomme på, at visse stoffer også virker modsat de naturlige kønshormoner og hæmmer udviklingen af disse.

Særlige karakteristika

Der er en række særlige karakteristika ved hormonforstyrrende stoffer, man skal holde sig for øje.

1. Effekterne af hormonforstyrrende stoffer vises sig oftest først i de næste generationer. Eksempelvis har en ny undersøgelse vist, at børnebørnene til de kvinder, der i 1950'erne blev behandlet med det hormonforstyrrende stof DES, også oplever effekter af de skadelige kemikalier.
2. Hormonforstyrrende stoffer har effekter ved uhyre lave koncentrationer og doser. Det betyder, at det nærmest er umuligt at sætte en grænseværdi for et hormonforstyrrende stof, da effekten i højere grad er afhængig af tidspunkt end af mængde.
3. Hormonforstyrrende stoffer påvirker i fostertilstand. Eksempelvis har det vist sig, at fostres udsættelse for et hormonforstyrrende stof på en særlig dag eller i en særlig periode under graviditeten kan give irreversible effekter. Fostre og nyfødte børn anses derfor for særlig følsomme over for stofferne.

Status for viden om hormonforstyrrende stoffer er, at effekterne i miljøet er omfattende, hvorimod der stadig mangler viden om stoffernes præcise påvirkning af mennesker samt overblik over, præcis hvilke stoffer der er de farligste³⁾. Myndigheder er i øjeblikket i gang med at udvikle testmetoder for hormonforstyrrende stoffer, men det vil højst sandsynligt tage mange år, før der er opnået enighed om sikre metoder, med hvilke det kan bestemmes, hvor mange af de cirka 70.000 kemikalier, der er i brug i Europa, der er hormonforstyrrende. Det vil tage endnu længere tid at afgøre, præcis hvilke kemikalier der er skyld i hvilke effekter, og kemikaliernes potentielt kombinerede effekter.

S, SF, RV og EL finder, at den politiske indsats i Danmark såvel som på EU-plan først og fremmest har været fokuseret på behovet for mere forskning. Der er nu behov for at handle ud

³⁾ UNEP, ILO, WHO, 2002. Global Assessment of the State-of-the-art-science of endocrine disruptors (draft) Samt: Consensus Statement: Atlantic Coast Workshop 2000.